

Національний колорит українського романтизму

(М.П. Ткачук. *Романтичний дискурс Левка Боровиковського. Літературний портрет. / вид. 2-ге [випр. і доп.]. – Тернопіль, Збруч, 2015. – 268 с.)*

Книга Миколи Платоновича Ткачука вводить нас у таємничі глибини мрійника, романтика, закоханого у природу й народну творчість поета Левка Боровиковського. Літературний портрет «Романтичний дискурс Левка Боровиковського» (доопрацьована та збагачена монографія) – одна з праць науковця, що репрезентує його захоплення романтичною атмосферою української літератури.

Автор численних досліджень з історії української літератури Микола Ткачук, поряд із критиками українського літературного процесу ХІХ століття – Т. Бовсунівською, М. Коцюбинською, П. Хропком, М. Яценком, вніс суттєві корективи в літературознавчий дискурс навколо творчого доробку Левка Боровиковського. Своє звернення до творчості «Колумба української романтичної лірики» М. Ткачук вмотивовує тим, що твори Боровиковського не тільки свідчили про пошуки нових принципів відтворення дійсності та людини, а й мали великий вплив на творчість наступного покоління митців.

Трактуючи романтизм як цілісне явище, автор дослідження висвітлює його тематично-стильові течії: фольклорно-побутову, фольклорно-історичну, громадянську тематично-стильову, психологічно-особистісну. Джерелами романтизму у багатьох європейських країнах, і Україні зокрема, на думку літературознавця, було національно-духовне відродження нації. Заслуга українських романтиків – «висунення ідеї національної та територіальної єдності України». Тема України, існування нації, проблема національної індивідуальності, характеру були в полі зору представників «Руської трійці», поетів Харківської та Київської школи романтиків. «Філософія серця» Памфіла Юркевича стала фундаментальною засадою світогляду українських романтиків, що виразилося у творах: емоційність, ліричність, глибокий символізм, метафоричність, український гумор.

Окреслюючи романтичний дискурс, науковець акцентує увагу на творчості представників українських романтичних шкіл першої половини ХІХ століття, що збагатили поезію національними образами, характерами, наголошуючи на націософському аспекті творів. Зокрема, представлено у монографії Харківську школу романтиків – Ізмаїла Срезневського, Амвросія Метлинського, Михайла Петренка, Якова Щоголіва, Миколу Костомарова, які прагнули національним епосом України привернути увагу як своїх читачів, та і реципієнтів у Європі, крізь історіософію минулого висвітлити «самобутність української культури, спроможність народу до національного відродження». Микола Ткачук у розвідці вказує на роль митців «Руської трійці» в розвитку українського романтизму, які «зреалізували романтичну дискурсивну практику, поклавши на теренах Західної України початок секуляризації літератури, ... запровадили народну мову як мову нової літератури». Ідея відродження української нації та культури була смислом життя Маркіяна Шашкевича (*йому присвятив своє дослідження Микола Ткачук*). Висвітлено у роботі особливості функціонування Київської школи романтиків, зокрема наголошено на значенні «Книги буття українського народу» М. Костомарова як першого політичного маніфесту національних прав українського народу та декларації національних прав усіх слов'янських народів. Не оминає Микола Платонович і Петербурзької школи романтиків, що утворили в столиці Росії так звану українську «колонію» й популяризували український журнал «Основа».

Творча індивідуальність Постаць Левка Боровиковського у монографії окреслюється як експериментатора жанрових форм. Ґрунтовний аналіз балад висвітлено через жанрово-стильові параметри творів, романтичну концепцію людини – образ мандрівника-вершника, історіософські візії автора.

Творчість Левка Боровиковського постає у контексті українського та європейського романтичного дискурсу, що дозволяє Миколі Платоновичу Ткачуку у розвідці розширити інтертекстуальне поле, визначити міжтекстові зв'язки творів Левка Боровиковського з творами

Адама Міцкевича, Василя Жуковського, Євгена Гребінки, Петра Гулака-Артемівського, вказуючи, що трансплантуючи у текст балад алюзії, ремінісценції, уривки з пісень, Боровиковський поглиблює образну сферу баладного жанру. Грунтовний інтертекстуальний аналіз балад дозволяє літературознавцю прийти до висновку, що під пером Боровиковського твори набувають творчого, індивідуального опрацювання, служать поштовхом для створення нових емоційних імпульсів.

Дослідник, простежуючи вплив байкаря Ігнація Красіцького на збірку «Байки й прибаютки Левка Боровиковського» (1852), переконливо доводить, що стилістична спорідненість з творами поляка не заважала українському митцеві бути оригінальним. Автор монографії наголошує на новаторстві Боровиковського-байкаря: лаконізм, афористичність, смислова виразність образів, новий тип наратора-усезнавця, українізація героїв.

Аргументованими та цікавими є міркування Миколи Ткачука про «романтичне двосвіття» Левка Боровиковського: для надреального світу поета-романтика характерні такі означники як, вічність, надприродність, він населений фантастичними та міфологічними персонажами. Цей надреальний світ ворожий земному світу. Дуалістична картина світу у баладах поета-романтика постає розщепленою на два рівні: «повсякденно-прозаїчний (побутовий) і «піднесено-поетичний».

Детальний аналіз поезики балад, віршів Боровиковського дозволив Миколі Ткачуку підкреслити новизну стилю митця: метафоричність мови; романтичний герой – неординарна, виняткова особистість; експресивна виразність, символічність, міфологізм. Дослідник визначає такі особливості поезики жанру балад Левка Боровиковського як динаміка сюжету, загостреність колізії, ліризм, діалогова форма викладу сюжету тощо. Дослідження ознак романтизму, здійснене у монографії, вчений ілюструє на прикладі балад «Маруся», «Заманка», «Чарівниця», «Молодиця», «Вивідка», «Козак», «Бандурист» тощо.

Ретельне перепрочитання творів дозволяє автору простежити як узгоджуються почуття героїнь з релігійною мораллю у баладах «Чарівниця», «Вивідка»; докладно зупиняється на ролі наратора, звертає увагу на форми присутності автора у тексті твору. М. Ткачук тонко відчуває специфіку текстів балад, відзначаючи, що народнопісенна основа «Козака», «Бандуриста» звільняє місце для історичного зображення.

Дослідник слушно зауважує, що народно-міфологічна матриця жанру балад ґрунтується на використанні народної творчості, переказів, легенд й авторській романтичній художній моделі людини й світу. Зупиняючись на детальному аналізі балад «Маруся» та «Молодиця», М. Ткачук вважає їх важливими для «творення романтичної балади, народної за змістом, образами, поезикою». У цьому плані «Маруся» найповніше «відповідає критерію народності митця у виборі фольклорних, мовностилістичних засобів творення образів». Національний колорит балад прочитується через первинно-архетипні образи-символи – ночі, місяця, вітру, долі, води тощо. Романтичний канон виявляється у зверненні до українського топосу, звичаїв, народних пісень та переказів, національного колориту. Автор монографії доводить, що національна ідея у поетичних творах Боровиковського постає виразно: ідея народності як ідея «місцевого колориту», змалювання національного побуту, використання українських звичаїв та обрядів, «українізація» світових сюжетів (зокрема Джорджа Байрона, Генріха Гейне, Василя Жуковського та інших).

Без сумніву, книжка Миколи Ткачука відкриває перед українським читачем широкі обрії вітчизняного романтизму, особливостей поезики та національного колориту балад Левка Боровиковського.

Микола Зимомря, проф. (Дрогобич)
Мирослава Зимомря, доц. (Дрогобич)